

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 26

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

***Янциур Микола Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).*

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 25.04.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.
університет, 2003

© Рівненський державний гуманітарний

якої не реалізовані на етапі дошкільного дитинства, може досягти у шкільні роки належного рівня знань у тій чи іншій освітній галузі. Проте навряд чи буде всебічним і гармонійним її розвиток. Тому запровадження інноваційних технологій веде до інтенсифікації інтелектуально-пізнавальної діяльності дошкільників і школярів, переорієнтації педагогів на індивідуальну роботу з дітьми, оволодіння ними методами особистісного підходу, озброєння вихованців засобами самовизначення та самореалізації.

Варто наголосити, що у розробці, пошуку, запровадженні і поширенні педагогічних інновацій людський фактор відіграє найважливішу роль. Ще прогресивні педагоги минулого вважали, що педагог своїм натхненням, своєю творчістю може вдосконалювати процес виховання, розвитку і навчання дітей.

Педагогічним колективам сьогодні надається широке право вибору програм, нових технологій, пошуку власних методів роботи з дітьми. Тому педагоги для втілення нових систем навчання, виховання, розвитку дітей повинні мати великий досвід розв'язання педагогічних проблем, досвід експериментальної роботи з індивідуалізації та диференціації, розвиваючого навчання, бути психологічно і фахово готовим до впровадження нових досягнень науки і практики. Адже носіями педагогічних інновацій мають виступати творчі, енергійні висококваліфіковані педагоги, морально зацікавлені у проведенні значних змін, опануванні та реалізації нового.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахраев Б.П. Педагогические технологии воспитания и развития //Школьные технологии. – 1998. – №4. – С.36-43.
2. Буркова Л. Технології в освіті // Рідна школа. – 2001. – №2. – С.18-20
3. Матвієнко П. Орієнтир на освітні технології // Початкова школа. – 2000. – №1. – С.3.
4. Педагогічні технології: Досвід. Практика. – Полтава, 1999. – 174с.

Одержано редакцією 23.02.2003

УДК:378.011.31 І.М.Дичківська

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ПОКАЗНИК ГОТОВНОСТІ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Інновації у сучасній дошкільній і початковій освіті, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми:

- поєднання інноваційних програм з існуючими державними освітньо-виховними програмами;
- співіснування різних педагогічних концепцій;
- невідповідність нових типів освітньо-виховних закладів вимогам батьків;
- потреба в нових методичних розробках, новому педагогові-новаторі тощо.

З іншого боку, існує проблема пристосування нововведення до нових умов, яка пов'язана з тим, що в діяльності педагога нерідко виникає необхідність переносу педагогічних технологій, змісту навчання й виховання з інших галузей або концепцій, розроблених у минулому. Багато проблем, що постають перед педагогами в умовах інноваційного режиму, пов'язано з недостатнім рівнем їх готовності до інноваційної діяльності, неформованістю інноваційної компетентності.

Інноваційна педагогічна діяльність – це особливий вид творчої діяльності, який спрямований на оновлення системи освіти. Така діяльність є наслідком активності людини, що виявляється не стільки у пристосуванні до зовнішнього середовища, скільки у перетворенні його відповідно до особистих і суспільних потреб та інтересів [4, 7].

Педагог в інноваційному педагогічному режимі – це дослідник власної особистості та діяльності тих, хто навчається і виховується. Особистісно-орієнтований характер інноваційної педагогічної діяльності визначає міру включеності в неї. Вивчення інноваційної практики педагогічних освітніх закладів дозволяє стверджувати, що результативність інноваційної діяльності педагога залежить не лише від його професійної майстерності, а й від позитивної “Я”-концепції, особистісної готовності розпочати перетворення навчально-виховного процесу.

Інноваційну компетентність педагога ми визначаємо як систему його мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які забезпечують ефективність використання сучасних педагогічних технологій в роботі з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку. Її компонентами виступають: поінформованість про інноваційні педагогічні технології; грамотність у володінні їх змістом та методикою; культура використання інновацій у навчально-виховній роботі з дітьми; особистісна позиція вихователя, вчителя щодо необхідності використання інноваційних педагогічних технологій.

Готовність можна розглядати як внутрішню силу, що формує інноваційну позицію педагога. Вона також поліструктурна.

1. Позитивна мотивація проявляється через задоволення особистісних і професійних потреб педагога у створенні і застосуванні нового, підвищенні педагогічної майстерності.

Існують певні психологічні бар'єри, що неминуче виникають тоді, коли потрібно вийти за межі звичних способів вирішення професійного завдання. В основі багатьох причин неприйняття педагогічних

інновацій лежить одна – опір особистості педагога знеціненню власної “Я”-концепції. За даними нашого дослідження, це виявляється в чутливості до критики, страху перед невизначеністю, небажанні витратити сили на нові способи педагогічної діяльності, боязні й неприйнятті всього нового, що може порушити баланс внутрішньої душевної рівноваги. Дані антиінноваційні бар’єри знімаються через організацію творчих груп педагогів, де для кожного має бути створена ситуація успіху, терпимості до невдач (якщо вихователь, учитель небайдужий до результатів своєї праці). Групові дискусії, рефлексивна інверсія, проблемні полілоги зменшують опір новому, формують орієнтацію на досягнення успіху, а не на уникання невдач.

2. Педагоги за своєю природою схильні до змін, але й не позбавлені консерватизму. Вони по-різному дивляться на нове, тобто займають різні позиції стосовно педагогічних інновацій. Саме це ставлення до нововведень відображає сформованість **емоційно-вольового компонента готовності** педагога до інноваційної діяльності. За даними нашого дослідження, кожний п’ятий педагог зорієнтований на звичні способи діяльності і з недовірою ставиться до інновацій. Можна зробити припущення, що до ідеї про необхідність інноваційної діяльності педагог повинен прийти через незадоволеність власною професійною діяльністю у межах традиційного педагогічного процесу. Тільки випробувавши себе в різних моделях навчання й виховання, педагог може обрати ті педагогічні методи, прийоми, способи роботи, які адекватні його особистісній і професійній спрямованості.

3. **Пізнавальний компонент** особистісної готовності педагога до інноваційної діяльності характеризується сформованістю необхідних знань, умінь, навичок.

Порівняння даних, одержаних різними дослідниками (І.Д.Бех, Є.В.Бондаревська, І.П.Підласий, Т.І.Поніманська, В.О.Сластьонін та ін.) та аналіз їх у контексті вимог особистісно-орієнтованого підходу до навчання і виховання дітей дозволяє визначити такі показники готовності педагога до інноваційної діяльності: 1) усвідомлена потреба введення педагогічних інновацій на рівні власної педагогічної практики; 2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; 3) бажання створювати власні творчі завдання, методики, проводити експериментальну роботу; 4) готовність до подолання труднощів як змістового, так і організаційного плану; 5) наявність практичних умінь з освоєння педагогічних інновацій та створення нових.

Слід відзначити виявлений зв’язок між даними проявами, зокрема потреба у нововведеннях активізує роботу з накопиченням знань у даній галузі, а успішність власної педагогічної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи перед бюрократичними структурами тощо. Співвідношення проявів даних показників дає можливість виділити **рівні сформованості готовності** до педагогічних інновацій, які умовно можна позначити як інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, продуктивний (творчий).

Для педагогів **інтуїтивного рівня** інноваційна педагогічна діяльність визнається як альтернатива традиційній (масовій) практиці. Знання теоретичних засад означеного феномену мають поверхово-емоційний характер. Практичні навички з виявлення інноваційних показників у педагогічному процесі сучасної дошкільної і початкової освіти відсутні. Педагогічна рефлексія не сформована.

Для педагогів **репродуктивного рівня** освоєння педагогічних інновацій характерною є змістова орієнтація у загальних теоретичних підходах, конкретних методиках роботи педагогів-новаторів, а також зарубіжному досвіді педагогічних технологій. Окрім з них застосовують елементи даних систем у власній педагогічній діяльності, оскільки мотиви використання інновацій носять ситуативний характер. Є й такі, хто заявляє, що новітні технології не можуть бути застосовані поза особистістю їх авторів. Педагогічна рефлексія у педагогів означеного рівня виражена недостатньо.

Педагоги **пошукового рівня** освоєння педагогічних інновацій намагаються втілити у власну діяльність відомі технології та методики навчально-виховної роботи. Характерним для цих педагогів є прагнення працювати по-новому, спроби експериментування, бажання поділитися досвідом як успіхів, так і помилок з однодумцями для осмислення педагогічних інновацій.

Педагоги **творчого рівня** глибоко розуміють роль інновацій у виконанні сучасних завдань освіти, мають широкі й змістовні знання про нові наукові та новаторські підходи до навчання й виховання, успішно володіють новітніми технологіями та беруть участь у їх створенні. Для них є характерним прагнення індивідуального творчого вкладу в інноваційний процес.

Підготовка сучасного педагога, здатного здійснювати ідеї особистісно-орієнтованої освіти, оригінально вирішувати актуальні освітньо-виховні та соціо-культурні проблеми, вимагає особливих підходів до характеру його практичної та мислительної діяльності (А.Вербицький, М.Кларін, І.Підласий, В.Сластьонін та ін.). На жаль, вузівська підготовка майбутніх педагогів не завжди відповідає сучасним вимогам. Причини такої неадекватності, на наш погляд, полягають у наступному:

- інновації недостатньо представлені в освітній меті, у системі управління вищим педагогічним навчальним закладом, у відносинах “викладач – студент”;
- у процесах оновлення мало враховуються потреби студентів (більше 40 відсотків студентів не задоволені освітою, яку одержують);
- у сфері професійно-педагогічної підготовки виявляється дисонанс між цінностями викладачів і студентів;

- слабкий рівень поінформованості і низька процесуальна готовність до інновацій, посилення екстернальності (орієнтації на зовнішні причини) викладача (перешкоджає формуванню ставлення до інноваційної діяльності як педагогічної цінності);
- процес професійної підготовки майбутніх педагогів не орієнтований на забезпечення готовності до нововведень (гальмується розвиток інноваційної поведінки).

Для розвитку пізнавальної та професійної діяльності, творчого самовираження майбутніх педагогів використовуються завдання, що спонукають до багатоваріантних рішень. У монографії М.В.Кларіна “Інноваційні моделі навчання у зарубіжних педагогічних пошуках” серед прикладів виокремлюється організація творчого пошуку на основі систематичного вирішення проблем, дискусії та дидактичної гри [3]. Особливе місце серед означених моделей належить дидактичним і рольовим навчальним іграм, які сприяють найбільшою мірою відтворенню ситуації творчого професійного пошуку.

Серед специфічних методів формування інноваційної компетентності педагога на особливу увагу заслуговують *методи рефлексивно-інноваційного практикуму*, запропоновані В.О.Сластьоніним і Л.С.Подимовою, як-от: полілог, дискусія, рефлексивна інверсія, інтерв’ю [7]. Суть означених методів “рефлексивного культивування” полягає в їх принциповій інноваційній відкритості по відношенню до кожної педагогічної задачі, не у споживацькому, а у творчому розумінні. Рефлексивно-інноваційні методи дозволяють актуалізувати попередній досвід, переосмислити його, виявити нові відношення і проблеми освітньо-виховного закладу майбутнього, спрямувати процес переосмислення себе та своєї діяльності у напрямку створення інновацій.

До методів, що дозволяють сформувати інноваційну компетентність педагога, відноситься також *проблемно-рефлексивний полілог*, метою якого є актуалізація і розвиток творчих можливостей педагога до самостійного осмислення проблем інноваційної діяльності, а також до прийняття інноваційних рішень. Зазначений метод складається з таких етапів:

- 1) етап відшукування і визначення педагогічних проблем, де кожний учасник, не повторюючи попереднього, структурує проблеми;
- 2) етап висунення ідей щодо вирішення означених проблем;
- 3) колективне обговорення.

Цінність такого полілогу полягає в тому, що забезпечується розвивальний ефект не лише найбільш підготовлених у формулюванні й вирішенні проблем педагогів, а й усіх – в тому числі, менш поінформованих і творчих. Через **заборону** на повторення кожним учасником досягається ефект максимального осмислення альтернативних рішень.

Наступним методом формування інноваційної компетентності є *позиційна дискусія*, яка дозволяє не лише сформувати банк даних про різні педагогічні інновації, але й забезпечити процес їх критичного аналізу. Механізмом такої дискусії передбачається поділ групи на три частини.

Перша група зосереджує увагу на виробленні проекту майбутньої інновації, на своєму баченні та обґрунтуванні її. У процесі такої діяльності припустима критика рішень, що пропонуються, оскільки наприкінці дискусії групі необхідно представити на загальне обговорення один із напрацьованих варіантів.

Після викладу першою групою свого проекту інновації до обговорення приєднується друга група. Її завдання – з’ясувати всі альтернативні варіанти стосовно запропонованого нововведення і, засновуючись на цьому, спростувати твердження першої групи. Відхиливши запропоновані пропозиції, друга група починає розробляти своє рішення, потім вона також викладає програму дій.

Завдання третьої групи полягає в аналізі та пошуку конструктивного у запропонованих проектах, оскільки вона здійснює синтез і віднаходить компромісні шляхи вирішення проблеми. Далі групи міняються ролями, і весь цикл повторюється знову.

Усе позитивне, створене в процесі групової діяльності, на кожному етапі фіксується. У ситуації, коли пропонуються відразу декілька конструктивних проектів, що заслуговують на увагу, відбувається *аукціон рішень*. Суть його полягає у подальшому поглибленому аналізі запропонованих проектів на загальному пленумі, внаслідок чого кожний проект рішення проходить аналітичну експертизу. Здійснюється це за допомогою механізму *продажу* розроблених проектів, а *грошима* виступають наслідки від їх впровадження.

Таким чином, формується цілісне уявлення тих процесів і явищ, які можуть виникнути в результаті впровадження технології. Ті з проектів, які набрали найбільшу кількість негативних наслідків, вилучаються з переліку.

Аукціон проектів дає можливість глибоко й детально проаналізувати розвиток наслідків від початку впровадження технології залежно від різних протиріч і конфліктів. Побудова цілісної концептуальної моделі розгортання подій та визначення ролі й позицій групи, яка включена в інноваційний процес, дозволяє опрацювати різні варіанти результатів. Внаслідок рішення приймаються не методом проб і помилок, а відповідно до всебічної аналітичної експертизи.

Отже, ефективність інноваційних процесів у сфері професійно-педагогічної підготовки обумовлюється інноваційним середовищем вищих педагогічних навчальних закладів, яким забезпечується інноваційна діяльність усіх суб’єктів педагогічного процесу, і, насамперед, формування інноваційної компетентності майбутніх

спеціалістів як показника готовності до впровадження новітніх технологій дошкільної і початкової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204с.
 2. Бондаревская Е.В. Личностно-ориентированное образование: опыт разработки парадигмы. – Ростов-на-Дону: РГПУ, 1997. – 213с.
 3. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. – М.: Магистр, 1994. – 162с.
 4. Козлова О.Г. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя. – Суми: ВВП “Мрія – 1” ЛТД, 1999. – 115с.
 5. Машкіна Л.А., Поніманська Т.І. Підготовка студентів до інноваційної педагогічної діяльності. – Хмельницький: ХГПІ, 1998. – 56с.
 6. Підласий І.П., Трипольська С.А. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя // Рідна школа. – 1998. – №1. – С.3-8.
 7. Сластєнин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М.: Магистр, 1997. – 224с.
- Одержано редакцією 11.03.2003

УДК: 378. 14: 786. 2 Т.М.Ярмак

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Всебічний розвиток особистості школяра неможливий без залучення його до сфери музики. На велике виховне значення масового музичного виховання вказував Д.Б.Кабалевський. Головним він вважав “не стільки навчання музики саме по собі, скільки вплив через музику на весь духовний світ учнів, перш за все, на їх моральність” [4,12].

Разом з тим, рівень музичного розвитку школярів все ще недостатній. Найважливіша ланка всієї системи музично-естетичного виховання – початкова школа – покликана зробити усіх дітей музично освіченими, розвинути у них почуття прекрасного, розуміння і любов до музики. При цьому навчання музики не лише сприяє загальному культурному розвитку учнів, інтенсивному формуванню їх музичних даних, але й благотворно впливає на інші види діяльності. Тому дітей змалку треба залучати до музики.

Вирішення проблеми всебічного музичного виховання і освіти молодших школярів значною мірою залежить від наявності висококваліфікованих кадрів педагогів-музикантів для початкової школи. Саме на них покладена особлива відповідальність за музичне виховання. Всебічний естетичний розвиток учнів знаходиться у прямій залежності від якості навчання учителів музики.

Важливою і необхідною ланкою професійної підготовки майбутнього вчителя музики у початковій школі є навчання гри на музичному інструменті, зокрема на фортепіано. Специфічні особливості цього навчання у педагогічних навчальних закладах визначаються цілями та завданнями музично-естетичного виховання.

Розвинутий кругозір, глибокі музичні знання, широкий репертуар, виконавські навички та вміння – все це необхідно вчителю музики. Початкове навчання – найвідповідальніший та найважчий етап освіти, це фундамент, на якому будуватиметься подальший розвиток учня. Педагог повинен володіти не лише глибокими методичними знаннями, але й чуйністю, витримкою, вмінням розуміти світ дітей, їх інтереси. Щоб успішно, цікаво й на високому професійному рівні виконати перед дітьми музичний твір, потрібна хороша інструментальна підготовка. Саме це може забезпечити яскравий, вільний і виразний виконавський показ музичного матеріалу в класі початкової школи.

Ось чому проблема інструментальної, зокрема фортепіанної підготовки вчителя музики, постійно у центрі уваги вищої школи.

Майбутній вчитель музики у початковій школі має володіти цілим комплексом загальних та спеціальних здібностей:

- організувати процес музично-естетичної освіти і виховання молодших школярів, планувати власну музично-педагогічну діяльність і послідовність дій школярів як на уроках музики, так і під час позакласних занять;
- виробляти в учнів розуміння основ музичного мистецтва, потребу в оволодінні музичною культурою, початковими музичними знаннями;
- формувати і активно розвивати у молодших школярів процеси сприйняття музичного мистецтва, виробляти відповідне ставлення до музичних творів;
- спрямовувати свою діяльність на створення на уроках творчої атмосфери та взаєморозуміння, атмосфери зацікавленості музикою.

З чого ж починати зацікавлювати дітей музикою і що тут найголовніше і найвагоміше? Відповідь на це питання одна, і вона дуже проста: передусім, треба слухати музику, і слухати як можна більше. На доказ цього можна навести слова Ромена Ролана: “Музика опановує нашими почуттями раніше, ніж її осягає розум” [6,55].

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Постоловський Р.М.	5
ЧАСТИНА І. ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.	7
2. Павелків Р.В. Молодший школяр у моральному вимірі міжособистісних відносин.....	7
3. Кіндрат В.К. Формування національної свідомості молодших школярів.....	12
4. Кочкарьова Л.Б. Громадянське виховання молодших школярів.....	17
5. Зубілевич М.І. Формування активної життєвої позиції сучасного підлітка (на прикладі скаутів).....	20
6. Хорошковська О.Н. До проблеми розвитку українського комунікативного мовлення першокласників.....	22
7. Коваль Г.П. Фонетичні знання, уміння та навички у мовно-мовленнєвому курсі початкового навчання української мови.....	24
8. Лещенко Г.П. Мовленнєва компетенція як основний компонент комунікативної україномовної компетенції школярів.....	29
9. Михасюк Т.В. Мовленнєвий розвиток молодших школярів засобами народознавства (на матеріалі народного календаря).....	33
10. Пономарьова К.І. Система лексичних вправ як засіб формування комунікативних умінь молодших школярів.....	36
11. Петрук О.М. Про застосування функціонально-комунікативного підходу під час вивчення граматичного матеріалу.....	39
12. Артемова О.І. Модель розвитку креативного мовлення молодших школярів: теоретичні та практичні аспекти.....	41
13. Шевчук Т.Б. Реалізація лінгвістичного компонента у змісті навчання української мови в початкових класах.....	45
14. Лук'яник Л.В. Етимологічний аналіз як засіб розвитку мовлення.....	48
15. Коченгіна М.В. Пропедевтика складного речення у початкових класах як складова повноцінного мовленнєвого розвитку молодших школярів.....	51
16. Захарчук З.О. Особливості навчання молодших школярів виразно читати.....	54
17. Суржук Т.Б. Диференційоване навчання на уроках читання.....	58
18. Борова В.Є. Логоказка як засіб коригування звукової культури мовлення старших дошкільників і молодших школярів.....	62
19. Маліновська Н.В. Особливості мовної підготовки дітей до школи.....	64
20. Якимчук Р.І. Корекція мовлення першокласників.....	66
21. Прищепя О.Ю. Формування графічних навичок письма у першокласників.....	68
22. Сілков В.В. Теоретико-методичні основи особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	70
23. Приймак О.П. Методика вивчення табличного додавання і віднімання з переходом через десяток.....	74
24. Сілкова Е.О. Передумови особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	79
25. Гібалова Н.В. Система вправ як засіб диференціації навчання математики в початкових класах.....	82
26. Шутяк В.Г., Шутяк Ж.В. Міжпредметні зв'язки у навчанні молодших школярів (на матеріалі уроків трудового навчання й математики).....	84
27. Шпакова В.С. Врахування вікових особливостей 6-річних першокласників в організації навчальної діяльності.....	88
28. Поніманська Т.І. Формування гуманістичних цінностей у дітей 7-го року життя.....	90
29. Петренко О.Б. Врахування гендерних особливостей молодших школярів у навчально-виховному процесі.....	92
30. Будз М.М. Дитяча музика В.Косенка в естетичному вихованні молодших школярів.....	98
31. Якимчук С.Н. Педагогічні принципи ефективного впливу музики на процес виховання.....	100
32. Рябокоть В.І. Писанкарство на уроках образотворчого мистецтва.....	102
33. Табаровець Л.М. Лінгвістичні засади навчання іноземних мов (початкова школа).....	107
34. Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	110
35. Грипич С.Н. Психолого-педагогічні умови морального виховання молодших школярів засобами дитячої літератури.....	112
ЧАСТИНА ІІ. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДО РОБОТИ В УМОВАХ 4-РІЧНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	117
36. Вашуленко М.С. Перспективи модернізації початкової мовної освіти.....	117
37. Гетманчук Н.О. Комунікативна спрямованість вивчення прийменників у курсі української мови вищої школи.....	122

38. Лесняк Н.В. Мовленнєва практика на заняттях образотворчого мистецтва.....	126
39. Богущ А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	129
40. Воробйов А.М. Психологічні особливості пізнавальних процесів молодшого школяра	131
41. Безкоровайна О.В. Педагогічні аспекти гуманізації особистості вчителя в умовах демократизації шкільного життя.....	134
42. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності	136
43. Янцур М.С. Профорієнтаційна робота вчителями початкової школи.....	138
44. Михальська В.Р. До проблеми функцій вчителя початкових класів (управлінський аспект).....	142
45. Манжелій Н.М. До проблеми забезпечення наступності між дошкільям і початковою ланкою освіти	145
46. Дичківська І.М. Інноваційна компетентність педагога як показник готовності до впровадження сучасних технологій дошкільної та початкової освіти	147
47. Ярмак Т.М. Інструментальна підготовка майбутнього вчителя музики початкової школи	150
48. Мельник Ю.С. Організація індивідуального навчання в телекомунікаційному освітньому середовищі	152
49. Байбара Т.М. Місце фахової методики у процесі формування педагогічного мислення майбутніх учителів початкових класів	155
50. Можайкіна О.С. Формування особистості неповнолітнього в контексті запобігання протиправної поведінки.....	158
51. Вербець В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у навчально-виховному процесі	162
52. Лопухівська А.В. Особливості організації виховної роботи в сільських загальноосвітніх навчальних закладах	164
53. Присяжнюк Н.І. Навчальна домашня робота учнів початкових класів.....	167
54. Трофімчук В.М. Принцип комунікативно-особистісної організації навчальної діяльності у навчанні англійської мови на немовних факультетах.....	170
55. Дуброва А.С. Принцип новизни у комунікативному підході до оволодіння діалогічним мовленням на заняттях англійської мови	171
56. Мороз Л.В. Кушнір Н.В. Особливості перекладу на заняттях з іноземної мови немовних спеціальностей.....	174
Відомості про авторів	176

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 26

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Коваль Г.П.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 24.03.2002 р. Підписано до друку 25.04.2003 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 26,83. Обл. вид. арк. 27,23. Замовлення № 18/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20